

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԳՐԱՅՈՒՑԱԿՆԵՐՈՒՄ ՆԱԽԿԻՆՈՒՄ
ՉԱՐՏԱՅՈՒՎԱԾ ԳՐՔԵՐԻ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ՑԱՆԿ**

Հայաստանի ազգային գրադարանի հավաքածուներում պահպանվող հսկայածավալ գրականությունը հայ ժողովրդի մշակութային ժառանգության անքակտելի մասն է: Հավաքածուները պարբերաբար մշակվում են, որի արդյունքում հայտնաբերվում են գրքեր, որոնք անհայտ պատճառներով չեն նկարագրվել գրացուցակներում, չեն ներառվել հայ գրքի մատենագիտական ցանկերում կամ էլ նշվել են աստղանիշով, այսինքն՝ մատենագրողը տվյալ գիրքը չի տեսել: Խոսքը հիմնականում կազմակից գրքերի մասին է, որոնց քանակը Ազգային գրադարանում բավական մեծ է: Այս շարքում պետք է առանձնացնել հատկապես հայատառ թուրքերեն գրքերը, որոնց մշակումը թերի է եղել: Այսօր այդ բոլոր գրքերը սքանավորվում, թվայնացվում և ներառվում են «Հայ գիրք» էլեկտրոնային շտեմարանում՝ ընթերցողին հասանելի դարձնելու համար:

Ներկայացնենք մշակման արդյունքում հայտնաբերված մի շարք գրքեր, որոնք աստղանիշով են նշված արդեն տպագրված մատենագիտություններում¹: Նշենք նաև, որ ստուգման աշխատանքները շարունակվում են, և հաջորդաբար կներկայացնենք այլ գրքեր, որոնք նախկինում դուրս են մնացել գրացուցակներից: Այսօր այդ գրքերն առկա են Հայաստանի ազգային գրադարանի պահոցներում:

¹ Նկատի ունենք Հայ գիրքը 1851-1900 թվականներին /Ն. Ոսկանյան և ուրիշներ, Մատենագիտություն, Երևան, Գիրք, 1999, 860 էջ: Դավթյան, Հայկ, Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին, Մատենագիտություն, Երևան, 1967, 538 էջ:

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Ազիզ վախտեթուլլահըն միւճիզեթլերին քիթապը: Լիսանի Էրմենիտեն թերճիւմէ օլունտու Թիւրք լիսանինէ՝ Քիւթահեալը Վ. Հ. Ստեփաննոս Մարաց Վէքիլ Վարդապետտէն.- Վիեննա: Տպ. Մխիթարյան, 1818.- ԺԶ, 403 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գրքում կա տպագրական վրիպակ՝ էջ 374-ը բացակա է, փոխարենը տպված է կրկնակի 376-րդ էջը տարբեր բովանդակությամբ: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 321 համարի ներքո, աստղանիշով¹: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 73	
Սենեքի (Յիսուսեան): Թեօվալեքեար աստաւ: Էյի խոստովանանք օլմագ իչին Թալիմաթ պապընտա.- Վենետիկ: Ս. Ղազար, 1827.- 199 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 562 համարի ներքո, աստղանիշով: Էջերի քանակը նշվել է 176: Ցուց. Վենետ. Մխիթ. 156	
Թալիլի գայրզգը: Սատագաթըլըզ փեք կիզել տիր.- Մալթա կղզի: Տպ. «Մարդասիրական Ընկերութեանն Ամերիկացոց», 1829.- 20 էջ Հայատառ թուրքերեն: Շարվածքը՝ 14x8 սմ: Կազմը՝ զարդափակ, վրան՝ նկար, նույն նկարը՝ նաև տիտղոսաթերթին: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 635 համարի ներքո, աստղանիշով: Վերնագիրը նշվել է «Թալիլի վայրզգը», Էջերի քանակ չի նշվել: Թեոդիկ², 171	
Ազիզ Վինջենցո Ֆերրարինին հիգմեթլի էօմրիւնիւն մուխթասար իճմալի.- Վիեննա: Տպ. Մխիթարյան, 1835.- 81 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 840 համարի ներքո, աստղանիշով: Վերնագիրը նշվել է «Ազիզ Վինջենցո Աերրարինին հիքմեթլի էօմրիւնիւն մուխթասար իճմալի»: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 73	

¹ «Լիակատար ցուցակ գիրքերու Մխիթարեան տպարանին (1716-1910)», Վենետիկ, 1910:

² Թեոդիկ, «Տիպ ու տառ», Կ.Պոլիս, 1912:

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Եկնի տուա քիթապը.-Վիեննա: Տպ.Մխիթարյան, 1839.-8, 460 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գրքում կան տպագրական վրիպակներ՝ էջ 19-ի փոխարեն տպագրված է 12, 112-ի փոխարեն՝ 211, 378-ի փոխարեն՝ 478: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 978 համարի ներքո, աստղանիշով: Էջերի քանակը նշվել է 496: Ցուց. Վիեն. Մխիթ. 69	
Բարեպաշտություն: Եախօտ տինտար էօմիւր դապիաթընշն իւզերինէ պազը մուխթասար թարիֆլէր.- Զմյուռնիա: Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844.- 66 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1298 համարի ներքո, աստղանիշով: Զ Մատ¹. 104: Ղ². 1. 319: Թ 135	
Տինին թեմելի պօրճլարընըն կենճ քրիստոնեայէ թարիֆի: Պատուելի Յակոբոս ապաօթուն թելիֆի.- Զմյուռնիա: Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844.- Զ, Թ, 350 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1311 համարի ներքո, աստղանիշով: Թ 135	
Հայրապետլերին քիթապլարը տին միւճատելերինտէ ֆայիտելերի իւզերինէ պիր ըիսալէ: Փարիզ շէրինտէ ֆրանսըզ բարեկարգեալ Քիլիսէնին փափասլարընտան պիրի օլան Յովհան Տայլէնին քիթապընտան իճմալ օլունմուշտուր.- Զմյուռնիա: Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845.- ԺԲ, 304 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1358 համարի ներքո, աստղանիշով: ՀԱԳ օրինակում բացակայում են 292-293 էջերը: Թ 135	
Փափանըն իտտիալերի.-Զմյուռնիա: Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845.- 108 էջ: Հայատառ թուրքերեն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1361 համարի ներքո, աստղանիշով: Թ 135	

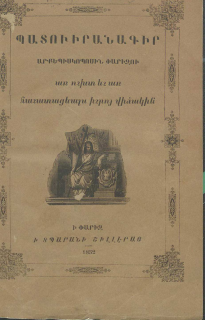
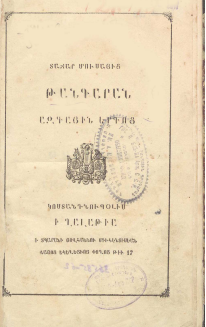
¹Զարբհանայան Գարեգին, Պատմություն հայկական տպագրության սկզբնաւորութենէն մինչ առ մեզ, Վենետիկ, 1895:

²Ղազիկյան Արսեն, Հայկական նոր մատենագիտութիւն և հանրագիտարան հայ կենսքի, հտ. 1-2, Վենետիկ, 1909-1912:

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

	
Իջքի իւզերինէ: Պիրինճի տետրակ (Ա տետր): Միւսքիւրտէն հասիւօլան վագրթ վէ ազչէ Թէլէֆի.- Զմյուռնիա: Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1845.- 41 էջ Հայատառ թուրքերէն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1355 համարի ներքո, աստղանիշով: Թ 135	
Քրիսթիան քիլիսէսինին թէվարիխի: Իլմի իլահի միւտերիպերինտէն Ք. Ս. Պարթ նամ ա'լիմ միւլլիֆին նէմչէ լիսանընտա թէլիֆ էտէն թիրքի լիսանընա թէրճիիմէ օլունտու.- Զմյուռնիա: Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 6 չհ. 402 էջ: Հայատառ թուրքերէն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1337 համարի ներքո, աստղանիշով: ՀԱԳ օրինակում բացակայում են 28-35, 209-214, 401-402 էջերը: Թ 135	
Մարիամ ատընտա պիր քիւչիք գըզըն նաքլիէթի.- Զմյուռնիա տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1844.- 168 էջ: Հայատառ թուրքերէն: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1305 համարի ներքո, աստղանիշով: Թ 135	
Հերքումն մուլար դրութեանն արձակման, խոստովանութեան և ապաշխարութեան.- Զմյուռնիա: Տպ. Գուլիելմոս Գրիֆիտի, 1852.- 99 էջ: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1851-1900 թվականներին» մատենագիտության մեջ 113 համարի ներքո, աստղանիշով: Ղ հտ. 1, 1561: Զ Մատ. 352	

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Հարթագույնք: Քարտեզ.- Վիեննա: Տպ. Մխիթարյան, 1850 Անվանացոյց՝ Յարթագույնք: 1. Երկրի, 2. Երկնից, 3. Մեծագոյն մասին ցամաքի եւ ջրոյ, 4. Կոպեռնիկեան կարգ մոլորակաց, 5. Երկրագունդ, 6. Բարձրութիւնք լեռանց, 7. Համեմատական պատկեր մեծագոյն գետոց: Անվանացոյցը գտնվում է քարտեզի ներքնի աջ մասում զարդանկարի մէջ: Ծրագր. Հ. Աղեքս. Վ. Պալճեան ի Մխ. Ուխտէ: Մասշտաբը՝ նշված չէ: Չափը՝ 47x60,6 սմ: Քարտեզը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1801-1850 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1638 համարի ներքո, աստղանիշով: Ղ. 1. 1533	
Գիրք սաղմոսաց Դաւթի. Վիեննա: Տպ. Մխիթարյան (Ի վանս Պաշտպան Ս.Աստվածածնի), 1852.- 309, 7 չի. էջ: Տիտղոսաթերթը՝ զարդափակ: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1851-1900 թվականներին» մատենագիտության մեջ 133 համարի ներքո, աստղանիշով: Վերնագիրը նշվել է «Սաղմոս Դաւթի», էջակալումը՝ 345՝ ըստ Մխիթարյան գրացուցակի: Զ Մատ., 607: Լիակ. ցուց. Վենետ. Մխիթ., 1934, 89: Ցուց. Վենետ. Մխիթ., 1960, 104	
Տեառն Աւգոստեայ Սիպուր Փարիզու արքեպիսկոպոսի պատուիրանագիր առ ուխտ եւ առ հաւատացեալս իւրոյ վիճակին /Թարգմ. Հ. Գաբրիէլ վրդպ. Այվազովսքի ի Մխիթ. ուխտէն՝ Տեսուչ Մուրատեան վարժարանին.- Փարիզ: Տպ. Շիլլերի, 1852.- 74 էջ: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1851-1900 թվականներին» մատենագիտության մեջ 144 համարի ներքո, աստղանիշով: Վերնագիրը նշվել է «Փարիզու արքեպիսկոպոսին (պատուիրանագիր) առ ուխտ և հաւատացեալս իւրոյ վիճակին»: Զ Մատ. 687: Թ 152	
Տաճար Մուսայից: Թանգարան ազգային երգոց.- Կ. Պոլիս: Տպ. Հովհաննէս Մյուհենտիսյանի, 1861.- 18 էջ: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1851-1900 թվականներին» մատենագիտության մեջ 1028 համարի ներքո, աստղանիշով: Զ մատ. 661: Թ 80	
Սաղմոսարան. Վենետիկ: Տպ. Անտոնի Բորտոլիի, 1695.- 368 գծափակ էջ: Տիտղոսաթերթ՝ ՍԱՂՄՈՍ/Ի ԴԱԻԻԹ /Փոքր Սաղմոս որ և Սաղմոսարան կոչի Տպա / գրեալ եղև ի գեղեցկաշէն մայրաքաղաքն) Վանատիկ ի տունն Աթոնիոս Պորթօլի Ի թ/վականութեանն Հայոց մեծաց: ռճխգ:/	

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄՆԵՐ

Գիրքը թերի օրինակ է, սկսվում է 131-րդ էջից: Բացակա են հետևյալ էջերը՝ 167-170, 209--210 : Մամուլանիշերը լատինատառ: Գլխագարդեր, լուսանցազարդեր և զարդագրեր: Բնագիրը՝ բոլորագրերով: Շարվածքը՝ 12,5X7,5 սմ: Խիստ թերի լինելու պատճառով ազգային գրադարանի օրինակը գրանցված է եղել, որպես 1873 թվականի Սաղմոսարան, սակայն ստուգումների արդյունքում պարզվել և գրանցվել է ճիշտ տարեթիվը 1695: Գիրքը նկարագրվել է «Հայ գիրքը 1512-1800 թվականներին» մատենագիտության մեջ 162 համարի ներքո, աստղանիշով: Կա նշում. «Նկարագրությունը կատարված է ըստ Գ. Բամպուքճյանի տված տեղեկության և Վ. Ներսեսյանի ուղարկած լուսապատճենի: Վերջինիս տիտղոսաթերթին հայոց թվականը ռճխգ (1694) է»:	Տիտղոսաթերթ չունի
---	-------------------------------------